GENERALINIO ADVOKATO DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER IŠVADA, pateikta 2007 m. sausio 23 d. [1]

I — Įžanga

1. Apie mišrias sutartis buvo pasakyta, kad dėl jų neišvengiamai kyla sunkumų, nes jomis yra prisidedama prie sudėtingos politinės tikrovės kūrimo [2]. Paradoksalu, bet *Supremo Tribunal de Justiça* (Aukščiausiasis Teismas) (Portugalija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą pataikė tiesiai į opią vietą dviem pateiktais lakoniškais klausimais, kuriuos lengva skaityti ir suprasti, tačiau kuriuose slypi visa potencialių nuomonių skirtumų, vis iškylančių dėl jų neišvengiamumo, emocinė našta.

2. Šios bylos kontekstas gerai žinomas, nes susijęs su viena iš Pasaulio prekybos organizacijos 1994 m. pasirašytų sutarčių – TRIPS sutartimi [3]. Nors ši byla ir susijusi su Teisingumo Teismo kompetencija aiškinti konkrečią normą bei galimu šios normos tiesioginiu veikimu, nuo ankstesnių bylų ji skiriasi tuo, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra ne dėl prekių ženklų, o dėl patentų teisės.

3. Taigi reikia nuodugniai išnagrinėti argumentus, pateiktus pirmojoje iš šių sričių, siekiant nustatyti, ar pakanka juos pritaikyti, ar reikia daugiau keisti arba net visiškai peržiūrėti. Kad ir kaip būtų, reikia pabrėžti svarbias praktines pasekmes, kurios kyla iš

1 — Originalo kalba: ispanų.

2 — A. Dashwood „Why continue to have mixed agreements at all?"; H.-J. Bourgeois, J.-L. Devost ir M.-A. Gaiffe (koordinatoriai) „*La* Communauté européenne et les accords mixtes: quelles perspectives?" *Collège d'Europe*, Briugė, 1997, p. 98.

3 — Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis), esanti Pasaulio prekybos organizacijos (toliau – PPO) steigimo sutarties, kuri Europos Bendrijos vardu jos kompetencijai priklausančių klausimų atžvilgiu buvo patvirtinta 1994 m. gruodžio 22 d. Tarybos sprendimu 94/800/EB dėl daugiašalių derybų Urugvajaus raunde (1986–1994) priimtų susitarimų patvirtinimo Europos bendrijos vardu jos kompetencijai priklausančių klausimų atžvilgiu (OL L 336, p. 1, TRIPS sutartis yra p. 213), 1 C priede.

šios teismų praktikos, pakeitusios Bendrijos išorės politikos vykdymo būdą, kaip tik vengiant derybų dėl mišrių sutarčių [4].

„Apsaugos galiojimo terminas neturi būti trumpesnis negu 20 metų, skaičiuojant nuo paraiškos padavimo dienos.“

II — Teisinis pagrindas

6. Be to, priedo, skirto institucinėms ir baigiamosioms nuostatoms, VII dalies 70 straipsnyje „Esamo objekto apsauga“ yra nustatyta:

A — *TRIPS sutartis*

„1. Ši sutartis neįpareigoja dėl veiksmų, įvykusių prieš šios Sutarties taikymą aptariamajai valstybei narei.

4. Siekiant iš dalies suderinti intelektinės nuosavybės teises dėl jų galimo poveikio tarptautinei prekybai, TRIPS sutartyje yra keletas nuostatų, taikomų įvairioms intelektinės nuosavybės rūšims. Toliau išvardysiu tas, kurios turi įtakos patentams ir padeda išspręsti Teisingumo Teismui pateiktus klausimus.

2. Jeigu kitaip nenumatyta <...> dėl šios Sutarties tą dieną, kai ji pradedama taikyti aptariamajai valstybei narei, atsiranda įsipareigojimų dėl viso toje šalyje esančio Sutarties objekto, kuris tuo metu toje valstybėje narėje yra ginamas arba kuris atitinka ar tuojau atitiks gynimo pagal šios Sutarties sąlygas kriterijus <...>.

5. Šios sutarties II dalies, kurioje išdėstytos su nuosavybės teisių apimtimi ir įgyvendinimu susijusios normos, 5 skyriuje esantis 33 straipsnis „Apsaugos galiojimo terminas“ suformuluotas taip:

4 — A. Rosas „The European Union and mixed Agreements“; A. Dashwood, Ch. Hillion „The General Law of EC External Relations“, *Sweet & Maxwell*, Londonas, 2000, p. 216 ir paskesni.

<...>“

B — *Nacionalinė teisė*

7. Anksčiau Portugalijoje patentų teisę reglamentavo 1940 m. rugpjūčio 24 d. Dekretas Nr. 30.679, kuriuo tais pačiais metais buvo patvirtintas Pramoninės nuosavybės kodeksas (toliau – 1940 m. kodeksas). Jo 7 straipsnyje nustatyta, kad šių nematerialiųjų teisių apsauga baigiasi praėjus penkiolikai metų nuo patento išdavimo dienos.

8. Dekretu-įstatymu Nr. 16/95 buvo patvirtintas naujas kodeksas, įsigalioję 1995 m. birželio 1 d. (toliau – 1995 m. kodeksas), kurio 94 straipsnyje nustatyta, kad patentas galioja dvidešimt metų nuo paraiškos pateikimo.

9. Tačiau siekiant pataisyti pereinamojo laikotarpio teisines situacijas, 1995 m. kodekso 3 straipsnis yra suformuluotas taip:

„Patentai, dėl kurių paduotos paraiškos iki šio dekreto-įstatymo įsigaliojimo, išsaugo tą galiojimo terminą, kurį jiems numatė (1940 m.) kodekso 7 straipsnis.“

10. 1995 m. kodekso 3 straipsnis vėliau buvo panaikintas, panaikinimo netaikant atgaline data, 1996 m. rugpjūčio 23 d. Dekreto-įstatymo Nr. 141/96, įsigaliojusio 1996 m. rugsėjo 12 d., 2 straipsniu. Pagal šio nacionalinio teisės akto 1 straipsnį:

„Patentams, dėl kurių paraiškos buvo paduotos iki 1995 m. sausio 24 d. Dekreto-įstatymo Nr. 16/95 įsigaliojimo ir kurie galiojo 1996 m. sausio 1 d. ar buvo išduoti po šios datos, taikomos (1995 m.) kodekso 94 straipsnio nuostatos <...>.“

11. 94 straipsniu šių nematerialiosios nuosavybės teisių apsauga buvo pailginta penkeriais metais.

12. Šiuo metu galiojantis Pramoninės nuosavybės kodeksas buvo patvirtintas 2003 m. kovo 5 d. Dekretu-įstatymu Nr. 36/2003; jo 99 straipsnyje nustatyta:

„Galiojimo terminas

Patentas galioja dvidešimt metų nuo atitinkamos paraiškos padavimo datos.“

III — Faktinės bylos aplinkybės

13. *Merck & Co. Inc.* (toliau – *Merck*) priklauso išradimo patentas Nr. 70.542, pavadintas „Amino rūgščių darinių, didinančių kraujospūdį, gamybos technologija“, kuris, suteikiant apsaugą nuo 1978 m. gruodžio 11 d., 1981 m. balandžio 8 d. Sprendimu buvo išduotas cheminiam mišiniui „Enalapril“ kurti ir „Maleato de Enalapril“ gaminti. Ginčijamu vaistu buvo pradėta prekiauti 1985 m. sausio 1 d., naudojant prekių ženklą „Renitec“.

14. *Merck Sharp & Dohme L^da^.* (toliau – MSD) gavo licenciją šiam patentui Portugalijoje naudoti „Renitec“ produktus, juos parduoti ar kitaip disponuoti ir įgijo atitinkamas gynybos teises.

15. 1996 m. *Merck Genéricos-Produtos Farmacêuticos L^da^.* (toliau – *Merck Genéricos*) pateikė į rinką vaistus su prekių ženklu „Enalapril Merck“, kuriuos ji pardavinėjo daug mažesnėmis kainomis nei prekių ženklo „Renitec“ vaistai ir kuriuos siūlydama gydytojams tvirtino, kad tai yra tokie patys vaistai kaip ir „Renitec“.

16. *Merck* ir MSD pareiškė ieškinį ir pareikalavo, kad *Merck Genéricos* be jų specialaus ir oficialaus sutikimo tiesiogiai ar netiesiogiai (importas, gamyba, paruošimas, apdirbimas, pakavimas arba pardavimas) Portugalijoje nenaudotų arba neeksportuotų vaisto „Enalapril Merck“, kuriame yra veikliųjų medžiagų „Enalapril“ arba „Maleato de Enalapril“, net ir suteikus jam kitą komercinį pavadinimą. Taip pat jos pareikalavo atlyginti 32 500 000 Portugalijos eskudų (PTE) dydžio patirtą turtinę ir neturtinę žalą.

17. Gindamasi *Merck Genéricos* tvirtino, kad patento Nr. 70.542 apsaugos terminas pasibaigė 1996 m. balandžio 8 d., praėjus 1940 m. kodekso 7 straipsnyje numatytam penkiolikos metų terminui, atsižvelgdama į 1995 m. kodekso 3 straipsnyje numatytas pereinamojo laikotarpio nuostatas.

18. MSD, remdamasi TRIPS sutarties 33 straipsniu, teigė, kad patentas galiojo iki 1999 m. gruodžio 4 dienos.

19. Pirmojoje instancijoje ieškinys buvo atmestas.

20. Apeliacinėje instancijoje *Tribunal da Relação de Lisboa* (Lisabonos apeliacinis teismas) patenkino apeliančių prašymą ir nurodė *Merck Genéricos* atlyginti žalą, padarytą dėl patento Nr. 70.542 suteikiamų teisių pažeidimo, nes pagal tiesiogiai veikiantį

TRIPS sutarties 33 straipsnį apsaugos terminas baigėsi ne 1996 m. balandžio 9 d., kaip teigė atsakovė pirmojoje instancijoje, o dar po penkerių metų.

21. *Merck Genéricos* apskundė šį sprendimą kasacine tvarka *Supremo Tribunal de Justiça*, ginčydama, kad minėtas 33 straipsnis veikia tiesiogiai.

22. Portugalijos Aukščiausiasis Teismas pažymi, kad net jei 1995 m. kodekso 94 straipsnis patentų galiojimo laiką pailgino iki dvidešimties metų, ši nuostata nagrinėjamojoje byloje netaikytina, nes patentas Nr. 70.542 baigė galioti 1996 m. balandžio 8 d., pasibaigus penkiolikos metų terminui, numatytam 1940 m. kodekso 7 straipsnyje. Todėl jei būtų taikomas TRIPS sutarties 33 straipsnis, kuris nustato minimalų dvidešimties metų patentų apsaugos terminą, *MSD* reikalavimai turėtų būti tenkinami.

23. *Supremo Tribunal* mano, kad, taikant tarptautinių sutarčių aiškinimą Portugalijoje reglamentuojančius principus, TRIPS sutarties 33 straipsnis tiesiogiai veikia ir privatus asmuo gali juo remtis byloje prieš kitą asmenį.

24. Tačiau abejodamas, ar Bendrijos teismų praktiką, susijusią su TRIPS sutarties taikymu prekių ženklų srityje, galima pritaikyti patentų srityje tiek esmės, tiek Teisingumo Teismo teisės aiškinti atžvilgiu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas sustabdė bylos nagrinėjimą ir, remdamasis EB 234 straipsniu, Teisingumo Teismui pateikė šiuos klausimus:

„1. Ar Europos Bendrijų Teisingumo Teismas turi kompetenciją aiškinti TRIPS sutarties 33 straipsnį?

2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą yra teigiamas, ar nacionaliniai teismai savo iniciatyva arba vienos iš šalių prašymu turi taikyti minėtą straipsnį savo nagrinėjamose bylose?“

IV — Procesas Teisingumo Teisme

25. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo kanceliarijoje buvo įregistruotas 2005 m. gruodžio 5 dieną.

26. Per Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nustatytus terminus *Merck* ir MSD kartu bei *Merck Genéricos*, Portugalijos ir Prancūzijos vyriausybės bei Europos Bendrijų Komisija pateikė rašytines pastabas.

27. Pagrindinės bylos šalių atstovai, taip pat Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybių bei Komisijos atstovai atvyko į 2006 m. lapkričio 28 d. posėdį tam, kad žodžiu pateiktų savo argumentus.

V — Prejudicinių klausimų nagrinėjimas

A — *Dėstymas*

28. Pateikdamas pirmąjį klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar Teisingumo Teismas turi kompetenciją aiškinti TRIPS sutartį ir būtent jos 33 straipsnį.

29. Remdamosi nusistovėjusia teismo praktika [5] *Merck* ir MSD savo rašytinėse pastabose teigia, kad šis klausimas nėra objektyviai reikalingas ginčui pagrindinėje byloje išspręsti, bet neatrodo, kad jos ginčytų jo priimtinumą, nes siūlo tiesiog į jį neatsižvelgti.

30. Būtų galima pritarti šiam požiūriui, bet tik iš dalies, nes spręsti patį šį klausimą nėra būtina, tačiau ne dėl dviejų minėtų įmonių pateikto argumento, o dėl to, kad Teisingumo Teismas bylose, susijusiuose su mišriomis tarptautinėmis sutartimis, savo kompetencijos klausimą turi išnagrinėti savo iniciatyva.

31. Be to, kaip toliau parodys Bendrijos teismų praktikos nagrinėjimas, ginčijamą kompetenciją turi *Supremo Tribunal*, jei Teisingumo Teismas nepripažintų savosios.

32. Taigi pirmasis pateiktas klausimas laikytinas ne mėginimu patenkinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo smalsumą, o pasiūlymu Teisingumo Teismui savo iniciatyva išnagrinėti savo kompetencijos klausimą.

5 — 1994 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Corsica Ferries* (C-18/93, Rink. p. I-1783, 14 punktas); 1995 m. spalio 5 d. Sprendimas *Centro Servizi Spediporto* (C-96/94, Rink. p. I-2883, 45 punktas); 1997 m. spalio 9 d. Sprendimas *Grado ir Bashir* (C-291/96, Rink. p. I-5531, 2 punktas) ir 1998 m. birželio 18 d. Sprendimas *Corsica Ferries France* (C-266/96, Rink. p. I-3949, 27 punktas).

B — *Dėl Teisingumo Teismo kompetencijos aiškinti TRIPS sutartį*

33. Kaip rodo gausi teismo praktika, Teisingumo Teismo kompetencija pareikšti nuomonę dėl mišrių tarptautinių sutarčių, t. y. sutarčių, kurios paveikia pasidalijamuosius Bendrijos ir valstybių narių įgaliojimus, jau buvo nagrinėta. Tačiau nuoseklūs samprotavimai, nors juose ir nebuvo išvengta nukrypimų, leido nutiesti platų ir vingiuotą kelią, dėl kurio kontūrų painumo būtina padaryti tam tikrus pataisymus, taip palengvinant sutrikusių jo naudotojų judėjimą.

1. Atsakymas pagal Teisingumo Teismo praktiką

a) Ištakos

34. Kelionės pradžia – tai sprendimas *Haegeman* [6], patvirtintas sprendimu *Demirel* [7]; nuo to laiko Teisingumo Teismas turi kompetenciją aiškinti šias mišrias sutartis, laikydamas jas Bendrijos institucijų patvirtintais aktais [8]; mišrios sutartys patenka į šią kompetenciją ir dėl Bendrijos lygiagrečių įgaliojimų, kaip rodo pagrindinis Bendrijos teisės principas – kompetencijos suteikimo principas, įtvirtintas EB 5 straipsnyje ir apibrėžtas EB 220 straipsnyje [9].

35. Sprendime *Demirel* [10] Teisingumo Teismas paskelbė, kad, kalbant apie Bendrijos kompetencijai priskirtas sritis, šios sutartys Bendrijos teisės sistemoje turi tokį patį statusą kaip ir išimtinai Bendrijos sutartys [11]. Tiesa, sprendime kalbama apie Asociacijos susitarimą su Turkijos Respublika [12] ir teigiama, kad šis visiškai patenka į EB sutarties taikymo sritį, tačiau tai nepaneigia pirmesnio tvirtinimo bendro pobūdžio [13].

36. Pereinant prie bylos esmės reikia konstatuoti, kad Teisingumo Teismas ne kartą yra aiškinęs TRIPS sutartį. Tačiau nereikia

6 — 1974 m. balandžio 30 d. Sprendimas (181/73, Rink. p. 449).

7 — 1987 m. rugsėjo 30 d. (12/86, Rink. p. 3719, 7 punktas).

8 — Minėto sprendimo *Haegeman* 4–6 punktai.

9 — B. Wegener „Artikel 220"; Ch. Callies ir M. Ruffert „Kommentar zu EU-Vertrag und EG-Vertrag", *Luchterhand*, 2-oji pataisyta ir papildyta laida, *Neuwied/Kriftel*, 2002, p. 1991, 17 punktas.

10 — 9 punktas.

11 — Ši teismų praktika, be kita ko, buvo patvirtinta 2002 m. kovo 19 d. Sprendimu *Komisija prieš Airiją* (C-13/00, Rink. p. I-2943, 14 punktas).

12 — Susitarimas, steigiantis Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją, pasirašytas 1963 m. rugsėjo 12 d. Ankaroje (OL 1964, 217, p. 3687), Bendrijos vardu patvirtintas 1963 m. gruodžio 23 d. Tarybos sprendimu 64/732/EEB (OL 217, 1964, p. 3687).

13 — 1982 m. spalio 26 d. Sprendimas *Kupferberg* (104/81, Rink. p. 3641, 13 punktas).

pamiršti Nuomonės 1/94 [14], kurią jis Komisijos prašymu priėmė, kad išaiškintų Europos Bendrijos įgaliojimų sudaryti visas sutartis, įeinančias į Pasaulio prekybos organizacijos (toliau – PPO) steigimo sutartį, apimtį, net jei ši nuomonė nebuvo susijusi su Teisingumo Teismo įgaliojimais.

37. Nagrinėdamas, ar Bendrijos įgaliojimai yra išimtiniai, ar pasidalijamieji, Teisingumo Teismas nuomonėje rėmėsi sprendimu *AETR* [15] tam, kad Bendrijos institucijų antrinės teisės aktus, kuriuos gali paveikti valstybių narių dalyvavimas TRIPS sutartyje, įvertintų kaip Bendrijos įgaliojimų buvimo sąlygą. Teisingumo Teismas nurodė, kad iki šios dienos nebuvo visiškai suderintos intelektinės nuosavybės teisės, numatytos PPO sutarties C priede, ir pabrėžė, kad nėra priimta patentų srityje taikytinų Bendrijos teisės aktų [16].

38. Taip atsirado teismo praktika, pagal kurią Bendrijos teisės aktų buvimas yra lemiamas kriterijus nustatant Teisingumo Teismo teisę aiškinti mišrias tarptautines sutartis.

b) Sprendimai, susiję su TRIPS sutartimi

39. Vėliau šis požiūris buvo patvirtintas sprendimu *Hermès* [17]; Teisingumo Teismas pasinaudojo reglamento dėl Bendrijos prekių ženklo [18], įsigaliojusio likus vienam mėnesiui iki Baigiamojo akto ir PPO sutarties patvirtinimo [19], 99 straipsniu, kad, remdamasis Bendrijos prekių ženklu, padarytų išvadą dėl Bendrijos kompetencijos, nes šiam ženklui pagal TRIPS sutarties 50 straipsnį yra suteikiama teisminė apsauga; dėl to pripažįstama Teisingumo Teismo kompetencija aiškinti šią nuostatą [20].

40. Tai buvo kritikuojama, nes ginčas, dėl kurio pateiktas prejudicinis klausimas byloje *Hermès*, buvo susijęs su Beniliukso prekių ženklu, o ne su Bendrijos prekių ženklu ir, kad ir kaip būtų, Reglamento Nr. 40/94 99 straipsnyje kalbama apie nacionalinę teisę [21], tačiau Teisingumo Teismas patvirtino savo praktiką sprendime *Dior ir kt.* [22], kurio 39 punkte išplėtė savo

14 — Pagal EB sutarties 228 straipsnio 6 dalį (po pakeitimo – EB 300 straipsnio 6 dalis) pateikta nuomonė, Rink. p. I-5267.

15 — 1971 m. kovo 31 d. Sprendimas *Komisija prieš Tarybą*, vadinamasis AETR (22/70, Rink. p. 263).

16 — Šiai bylai svarbus Nuomonės 1/94 103 punktas.

17 — 1998 m. birželio 16 d. Sprendimas (C-53/96, Rink. p. I-3603).

18 — 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo (OL L 11, 1994, p. 1).

19 — Minėto sprendimo *Hermès* 25 punktas.

20 — Sprendimo *Hermès* 26–29 punktai.

21 — Šiuo klausimu žr. generalinio advokato F. G. Jacobs išvados byloje *Schieving-Nijstad ir kt.* (2001 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas, C-89/99, Rink. p. I-5851) 40 punktą. Taip pat žr. J. Heliskoski „The jurisdiction of the European Court of Justice to give preliminary rulings on the interpretation of mixed agreements", *Nordic Journal of International Law*, t. 69, Nr. 4/2000, p. 402 ir paskesni ir A. Cebada Romero „La Organización Mundial del Comercio y la Union Europa", *La Ley*, Madridas, 2002, p. 358.

22 — 2000 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Dior ir kt.* (C-300/98 ir C-392/99, Rink. p. I-11307).

kompetenciją aiškinti TRIPS sutarties 50 straipsnį, be prekių ženklų, apimdamas ir visas kitas intelektinės nuosavybės teises.

41. Jo pagrindinis argumentas buvo tas, kad pareiga bendradarbiauti (EB 10 straipsnis) yra procedūrinė nuostata, kuri turi būti vienodai taikoma visose situacijose, patenkančiose į jos taikymo sritį, ir kuri gali būti taikoma tiek situacijoms, kylančioms iš nacionalinės teisės, tiek situacijoms, kylančioms iš Bendrijos teisės, todėl dėl praktinių ir teisinių priežasčių būtina, kad valstybių narių ir Bendrijos institucijos vienodai aiškintų TRIPS sutarties 50 straipsnį [23].

42. Taip atsirado šio *vienodo aiškinimo* būtinybė, neatsiejama nuo geranoriško bendradarbiavimo pareigos, – viena pagrindinių minčių, kurias generalinis advokatas G. Tesauro gynė byloje *Hermès* pateiktoje išvadoje ir kurių sprendime neberandame, – kad patvirtintų Teisingumo Teismo kompetenciją mišrių sutarčių, kokia yra TRIPS sutartis, atžvilgiu [24]; toliau plačiau pakalbėsiu apie šią nuomonę.

43. Tačiau, užuot priskyręs šią būtinybę prie „pagrindinių reikalavimų", kaip siūlė minėtas generalinis advokatas, – tai jam leistų tapti vieninteliu Bendrijos sudarytų mišrių sutarčių tinkamo aiškinimo garantu, – Teisingumo Teismas iš šio argumento tik padarė išvadą, kad turi kompetenciją nagrinėti TRIPS sutarties 50 straipsnį, kaip jau buvo padaręs sprendime *Hermès*, tačiau apie šį sprendimą neužsiminė. Taigi turi būti keliamas klausimas, kokia yra nuorodos į EB 10 straipsnį sprendime *Dior ir kt.* reikšmė, nes Teisingumo Teismas samprotavo taip pat, kaip ir sprendime *Hermès* [25], savo teisę aiškinti mišrias tarptautines sutartis nustatydamas pagal tai, ar yra taikytini Europos teisės aktai.

c) Patikslinimai

44. Teisingumo Teismo praktika šias mintis patvirtino sprendime *Komisija prieš Airiją* [26] dėl prisijungimo prie Berno konvencijos [27] intelektinės nuosavybės srityje, kuriame, nagrinėjant ieškinį dėl įsipareigojimų nevykdymo, Bendrijos įgaliojimams apibrėžti buvo taikomas tas pats metodas; sprendime *Étang de Berre* [28] ir vėliau priimtame sprendime,

23 — 22 išnašoje minėto sprendimo *Dior ir kt.* 37 punktas.

24 — 1997 m. lapkričio 13 d. pateikta išvada (Rink. 1998 p. I-3606).

25 — P. Eeckhout „External relations of the European Union — Legal and constitutional foundations", Oksfordo universiteto leidykla, 2004, p. 242.

26 — 2002 m. kovo 19 d. Sprendimas (C-13/00, Rink. p. I-2943, būtent 15–20 punktai).

27 — Konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, 1971 m. liepos 24 d. Paryžiaus aktas.

28 — 2004 m. spalio 7 d. Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (C-239/03, Rink. p. I-9325).

susijusiame su gamykla MOX [29], laikomasi sprendimo *Hermès* – juose Teisingumo Teismo įgaliojimai nagrinėjami atsižvelgiant į Bendrijos norminių aktų buvimą.

45. Tačiau sprendimu *Étang de Berre* buvo nustatytas šioks toks niuansas – patikslinta, jog tai, kad konkretus dalykas Bendrijos teisės aktų plačiai reglamentuojamoje srityje dar nėra Bendrijos reglamentuojamas, netrukdo, kad byla taip pat priklausytų Bendrijos kompetencijai [30]. Sprendimas, susijęs su gamykla MOX, aiškiai remiasi ankstesniu sprendimu [31] ir juo patvirtinama svarbi išimtis, nurodyta pateikiant argumentus, kuriais grindžiama jo kompetencija aiškinti.

46. Taigi laikantis galiojančios teismo praktikos, siekiant įvertinti, ar Teisingumo Teismas turi teisę aiškinti mišrias sutartis, ypač TRIPS sutartį patentų srityje, reikia išnagrinėti galimus Bendrijos teisės aktus šioje pramoninės nuosavybės srityje, nepamirštant sprendime *Étang de Berre* minėtos „lankstumo sąlygos".

d) Taikymas šioje byloje

47. Taigi svarbus yra Bendrijos priemonių sąrašas, kurį Komisija pateikė savo rašytinėse pastabose. Jame yra: Reglamentas (EEB) Nr. 1768/92 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo sukūrimo [32], Reglamentas (EB) Nr. 2100/94 dėl augalų veislių teisinės apsaugos Bendrijoje [33], Reglamentas (EB) Nr. 1610/96 dėl augalų apsaugos priemonių papildomos apsaugos liudijimo sukūrimo [34], Direktyva 98/44/EB dėl teisinės biotechnologinių išradimų apsaugos [35], Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl patentų, susijusių su farmacinių produktų, eksportuojamų į šalis, turinčias problemų visuomenės sveikatos srityje, gamyba, privalomojo licencijavimo pasiūlymas [36], Tarybos reglamento dėl Bendrijos patento pasiūlymas [37], Tarybos sprendimo, suteikiančio Teisingumo Teismui kompetenciją priimti sprendimus bylose dėl Bendrijos patento, pasiūlymas [38] ir Tarybos reglamento dėl

29 — 2006 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (C-459/03, Rink. p. I-4635).

30 — Minėto sprendimo *Étang de Berre* 29 ir 30 punktai. Ši byla buvo susijusi su gėlo vandens ir aliuvinių darinių išmetimu į jūros aplinką, šiuo atžvilgiu nebuvo priimta Bendrijos nuostatų, net jei buvo daug suderintų aplinkosaugos nuostatų.

31 — Sprendimo 95 punktas.

32 — 1992 m. birželio 18 d. Tarybos reglamentas (OL L 182, p. 1).

33 — 1994 m. liepos 27 d. Tarybos reglamentas (OL L 227, p. 1).

34 — 1996 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (OL L 198, p. 30).

35 — 1998 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (OL L 213, p. 13).

36 — COM(2004) 737 galutinis ir SEC(2004) 1348.

37 — COM(2000) 412 galutinis (OL C 337 E, p. 278).

38 — COM(2003) 827 galutinis.

Bendrijos patento teismo įsteigimo ir apeliacinių skundų Pirmosios instancijos teisme pasiūlymas [39].

48. Skirtingai nei prekių ženklų atveju, srities, kurioje buvo patvirtinti ir Direktyva 89/104/EEB [40], ir Reglamentas Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo, Europos patentų srities teisės aktai nesuteikia tokio aiškaus atsakymo dėl galimos Teisingumo Teismo kompetencijos nagrinėti TRIPS sutartį. Kai kurie iš 47 punkte minėtų teisės aktų, pvz., tas, kuris susijęs su augalų veislėmis, net negali būti gretinami su patentais, kaip pripažįsta pati Komisija. Kiti, atvirkščiai, tebėra parengiamojoje stadijoje ir nebuvo priimti ir paskelbti.

49. Iš esmės sritį suderinančių teisės normų nėra, o Bendrijos patento kūrimui atkakliai priešinosi Taryba. Tokioje stadijoje mažėja reikšmė sprendimo *Hermès*, patikslinto sprendimu *Étang de Berre*, kuriuo reikalaujama, kad būtų taikytinos normos, nors tuoj pat kyla abejonių dėl kriterijų, leidžiančių nustatyti, koks reglamentavimo veiklos lygis yra pakankamas, kad būtų pripažinta Bendrijos ir atitinkamai Teisingumo Teismo kompetencija.

50. Ši byla dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nėra susijusi su Bendrijai priskirtų prerogatyvų vykdymu, ar tai būtų įgaliojimai, suteikti jai pagal EB 95 straipsnį, pirmiausia susiję su įvairių rūšių nematerialiosios nuosavybės teisėmis vidaus rinkoje, ar įgaliojimai, kylantys iš EB 308 straipsnio, pavyzdžiui, gauti Bendrijos patentą, nors šis projektas nepavyko. Šiomis aplinkybėmis reikia pabrėžti, kad Bendrijai naudojimosi jos įgaliojimais klausimas yra sudėtingas.

51. Pavyzdžiui, 1973 m. Europos patentų išdavimo konvencija (toliau – Miuncheno konvencija), prie kurios viena po kitos prisijungė valstybės narės, sukūrė visos Europos dokumentą, egzistuojantį greta nacionalinės teisės aktų. Pasiūlymu dėl Bendrijos patento buvo siekiama sukurti Bendrijos ir valstybių vidaus sistemų simbiozę – tam būtina priimti reglamentą dėl Bendrijos patento, tinkamai atsižvelgti į Miuncheno konvenciją ir Europos patentų biuro statutą, Bendrijai prisijungti prie Miuncheno konvencijos, taip pat toliau derinti atitinkamus reglamento ir konvencijos pasikeitimus. Be to, Miuncheno konvencija neleidžia Biurui prisiimti šių funkcijų, todėl ji turi būti iš dalies pakeista [41].

39 — COM(2003) 828 galutinis.

40 — 1988 m. gruodžio 21 d. Pirmoji Tarybos direktyva valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti (OL L 40, 1989, p. 1).

41 — Reglamento dėl Bendrijos patento pasiūlymo 2.3 punktas.

52. Atrodo, kad šiomis aplinkybėmis sunku nustatyti, ar būtų neteisinga Bendrijai priekaištauti, kad ji nebaigė savo projektų, ypač taikant procedūrą, kuriai reikalaujama vieningo sprendimo [42]. Autorius, parašęs, kad jei kompetencija tampa jurisdikcijos nustatymo kriterijumi, ši pasidaro pirmosios sudėtingumo įkaite, be abejo, nesuklydo [43]. Laipsniškai daugėjant pasidalijamiesiems įgaliojimams priskirtų įvairių sričių, vis labiau pereinančių Bendrijai, galima numatyti klausimų Teisingumo Teismui antplūdį, prašant, kad šis pareikštų nuomonę dėl savo paties įgaliojimų šiuo atžvilgiu, kiekvieną kartą negalėdamas išvengti atitinkamų Bendrijos teisės aktų nagrinėjimo.

53. Apibendrinant galima pasakyti, jog tiesiogine prasme taikant minėtą teismo praktiką būtų galima padaryti išvadą, kad Teisingumo Teismas neturi kompetencijos, jei nėra Bendrijos nuostatų; tačiau taip pat būtų galima nuspręsti, kaip siūlo Komisija, kad jis turi kompetenciją, nes intelektinę nuosavybę suvokiant kaip vieną sritį, kurią sudaro prekių ženklai, pramoninis dizainas ir kitos TRIPS sutartyje numatytos teisių rūšys ir kurioje yra Bendrijos teisės spragų, pavyzdžiui, dėl išradimų patentų taikomos apsaugos trukmės, pagal sprendimą *Étang de Berre* tai nepaveikia Teisingumo Teismo kompetencijos aiškinti.

42 — Reglamento dėl Bendrijos patento projektas buvo pateiktas remiantis EB 308 straipsniu, kuriame reikalaujama vieningo Tarybos sprendimo. Per posėdį Komisija, paklausta, dėl kokios priežasties projektas Taryboje žlugo, nurodė, kad kalbinis režimas buvo pagrindinis trukdis jį patvirtinti.

43 — Minėtas P. Eeckhout p. 237.

2. Alternatyvus pasiūlymas

54. Atsižvelgdamas į nurodytos teismo praktikos sunkumus, dėl kurių susipainiojo pats Teisingumo Teismas, aš verčiau ginsiu teiginį, leidžiantį apeiti taip smarkiai įsišaknijusį požiūrį, imdamasis užduoties jį atnaujinti Bendrijos teisės interesais ginant mintį, kad Teisingumo Teismas turi visapusišką kompetenciją aiškinti TRIPS susitarimą dėl šių priežasčių.

55. Pirma, reikia daugiau nei iki šiol dėmesio skirti tai aplinkybei, kad PPO sutartys yra priimtos tarptautinės teisės kontekste, kuriame konvencijos ratifikuojamos ketinant jų laikytis gera valia. Taip pat reikia pabrėžti GATT pasikeitimus, kurie susilpnino jo pradinį „sutartinį" pobūdį ir pavertė jį beveik „konstituciniu" pasaulinės prekybos pagrindu, visiškai prilyginant jį tarptautinių sutarčių standartams pagal 1969 m. gegužės 23 d. Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės [44] (toliau – Vienos konvencija). Taigi derėtų minėtus sprendimus *Haegemann* ir

44 — [sigaliojo 1980 m. sausio 27 d. (UN Doc A/CONF.39/27 (1969), 1155 UNTS 331). P. Pescatore „Opinion 1/94 on 'conclusion' of the WTO Agreement: is there an escape from a programmed disaster?", *Common Market Law Review*, t. 36, 1999, p. 400.

Demirel laikyti pradiniu tašku mišrių sutarčių atveju pripažįstant, kad jos yra integruotos į Bendrijos teisės sistemą.

56. Antra, konvencijos, kurias sudarė kartu Bendrija ir valstybės narės, parodo jų siekiamą bendrą tikslą, jas įpareigojantį konvenciją sudariusių trečiųjų šalių atžvilgiu; EB 10 straipsnyje įtvirtintas lojalumo principas įpareigoja valstybes nares bendradarbiauti ne tik derybų dėl šių sutarčių ir jų pasirašymo stadijose, bet ir jų vykdymo stadijoje [45] – tai turi būti suprantama atsižvelgiant į pareigą užtikrinti Bendrijos teisės veiksmingumą ne tik teisės aktų leidybos srityje, bet ir vykdymo bei teisminiu lygiu [46].

57. Trečia, geriausias būdas laikytis tarptautinių konvencijų su trečiosiomis šalimis ir pasiekti būtiną darną aiškinant mišrias sutartis – tai užtikrinti vienodą jų aiškinimą; šį požiūrį patvirtina tai, kad sutarties nuostatos gali būti tarpusavyje susijusios, kaip teigė generalinis advokatas G. Tesauro [47]; turint tai omenyje, Teisingumo Teismas būtų vienintelė institucija, galinti imtis šios užduoties su neįkainojama nacionalinių teismų pagalba, pasinaudojant prejudicinio sprendimo mechanizmu pagal EB 234 straipsnį. Be to, suinteresuotumas, kad Bendrijos teisės aiškinimas būtų darnus, aiškiai išreikštas Nuomonėje 1/91 dėl Europos ekonominės erdvės, kuri sustiprino teiginį, kad nereikia padalyti teisės aiškinti Bendrijos tekstus, kuri yra jų darnumo garantija [48].

58. Ketvirta, tai, kad Teisingumo Teismas mano turįs teisę nagrinėti mišrias sutartis, būtent TRIPS sutartį, nereiškia, kad Bendrijai yra perduodami įgaliojimai priimti nacionalinės teisės aktus, kaip ir įgaliojimai, kurie pereina valstybėms narėms, jei Bendrijos institucijos veiksmų nesiima. Atvirkščiai, pasinaudodamos visiems privalomu vienodu aiškinimu, net tose srityse, kuriose Bendrija nėra priėmusi teisės aktų, valstybės narės lengviau vykdytų EB 10 straipsnį pasinaudodamos savo įgaliojimais.

59. Galiausiai, penkta, bendra dabartinės teismo praktikos dėl mišrių sutarčių situacija stebina, nes neigti Teisingumo Teismo teisę nagrinėti tokią sutartį, kuri buvo Bendrijos ratifikuota, kol tam tikrose srityse nėra priimtas joks teisės aktas, yra taip pat nelogiška, kaip ir nelogiškas būtų draudimas

45 — Minėtos Nuomonės 1/94 108 punktas.

46 — W. Kahl „Artikel 10" minėtame Ch. Callies ir M. Ruffert p. 451 ir paskesni.

47 — Jo išvados, pateiktos minėtoje byloje *Hermès*, 20 ir 21 punktai.

48 — 1991 m. gruodžio 14 d. Nuomonė, pateikta pagal EEB sutarties 228 straipsnio 1 dalies antrąją pastraipą (Nuomonė 1/91, Rink. p. I-6079, 43–45 punktai).

nacionalinei teisminei institucijai aiškinti pagrindinį įstatymą, kol institucijos, turinčios deleguotosios įstatymų leidybos įgaliojimus, jais nepasinaudojo.

60. Taigi Teisingumo Teismas turi suvokti savo sprendimų trūkumus ir atsikratyti nuolatinės baimės dėl savo teisės vertinti mišrias sutartis, išdrįsęs pakeisti kryptį ir prisiimti atsakomybę tiek performuluodamas savo sprendimus ir jiems pritaikydamas pagrindinius tarptautinės teisės principus, tiek suteikdamas jiems teisinio saugumo, kurio reikalauja instituciniai subjektai Bendrijos viduje. Minėtu sprendimu *Dior ir kt.* jau buvo žengtas žingsnis šia linkme, Teisingumo Teismui įtraukus į savo samprotavimą nuorodą į EB 10 straipsnį, bet jis suklydo ir nesuteikė jam tokios reikšmės, kaip aš siūlau.

61. Atsižvelgdamas į viską, ką išdėsčiau, siūlau Teisingumo Teismui paskelbti, kad jis turi kompetenciją aiškinti TRIPS sutartį ir atitinkamai jos 33 straipsnį.

C — Dėl TRIPS sutarties 33 straipsnio tiesioginio veikimo

62. Teisinių problemų, susijusių su Bendrijos išorės santykiais, partitūroje mišrių sutarčių aiškinimas tapo refrenu, o veiksmingumas yra neatskiriama vokalo partija, nes vienas be kito niekada nebūna. Šis palyginimas nėra nepagrįstas, nes, kaip matysime toliau, Bendrijos teismų praktikos argumentams būdingi svarbūs metodologiniai sutapimai.

63. Dėl *Supremo Tribunal de Justiça* klausimo formulavimo kyla nesusipratimų ir, atrodo, kartu turimas omenyje ir tiesioginis veikimas, ir galimybė šalims bylose, kurias nagrinėja nacionaliniai teismai, remtis PPO sutarties nuostatomis, tačiau perskaičius sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir Teisingumo Teismui pateiktas rašytines pastabas į pirmą vietą iškeliamas TRIPS sutarties 33 straipsnio tiesioginis taikymas.

64. Taigi reikia pradėti nagrinėjimą nuo atvejų, pagrindžiančių Teisingumo Teismo praktiką, siekiant pateikti atitinkamą atsakymą ir jį patikslinti, atsižvelgiant į tam tikras mintis.

1. Atsakymas pagal Teisingumo Teismo praktiką

a) Nuo *Hermès* iki *Van Parys*

65. Savo sprendime *Demirel* Teisingumo Teismas nusprendė, kad sutarties, kurią su trečiosiomis šalimis sudarė Bendrija, nuostata yra tiesiogiai taikoma, jei, atsižvelgiant į jos formuluotę, tikslą ir sutarties pobūdį, ji nustato aiškią ir tikslią pareigą, kurios vykdymas nepriklauso nuo jokio kito akto priėmimo ateityje [49].

66. Nors sprendime *Hermès* šiuo klausimu nuomonė nepateikiama, generalinis advokatas G. Tesauro buvo linkęs pripažinti tiesioginį PPO sutarčių veikimą, remdamasis tuo, kad Teisingumo Teismo prieštaravimus dėl GATT sutarties nustelbė ją pakeitusi sutartis [50]. Tačiau jis patikslina, kad TRIPS sutartimi privatūs asmenys gali remtis „tai leidžiančių nuostatų atžvilgiu", o tai primenama 65 punkte cituotame sprendime *Demirel*, nes „svarbu žinoti, ar atitinkama nuostata pati savaime gali būti taikoma, – taip yra kiekvienu atveju, kai tam, kad ji pradėtų veikti, nereikia priimti jokio vėlesnio teisės akto" [51].

67. Teisingumo Teismas išdėstė savo nuomonę byloje *Portugalija prieš Tarybą* [52], kurios faktinės aplinkybės nebuvo susijusios su TRIPS sutartimi, nes ieškinio dalykas buvo dviejų sutarčių, vienos – su Indija, kitos – su Pakistano Islamo Respublika, dėl tekstilės gaminių pateikimo į rinką galiojimas; ieškinį pareiškusi valstybė narė teigė, kad sprendimas dėl šių sutarčių pasirašymo buvo neteisėtas [53], nes juo buvo pažeidžiamos PPO normos ir pagrindiniai principai.

68. Dėl šio sprendimo atsirado gausi doktrina, daugiausia labai kritiška [54]; išdėstysiu ją apibendrindamas, kad nepailginčiau šios išvados. Taigi, nors pripažįstama, kad PPO sutartys gerokai skiriasi nuo 1947 m. GATT nuostatų, pirmiausia dėl apsaugos režimo ir ginčų sprendimo mechanizmo sustiprinimo [55] Teisingumo Teismas pabrėžė valstybių, kaip derybininkių, vaidmenį, kad pada-

49 — 7 išnašoje minėto sprendimo 14 punktas.

50 — Išvados, pateiktos 17 išnašoje minėtoje byloje *Hermès*, 30 punkto antroji pastraipa.

51 — Ten pat, 37 punktas, kursyvu išskirta mano.

52 — 1999 m. lapkričio 23 d. Sprendimas (C-149/96, Rink. p. I-8395, 42–47 punktai).

53 — 1996 m. vasario 26 d. Tarybos sprendimas 96/386/EB dėl Susitarimų memorandumų tarp Europos bendrijos ir Pakistano Islamo Respublikos bei Europos bendrijos ir Indijos Respublikos dėl susitarimų rinkos prieinamumo tekstilės gaminiams srityje sudarymo (OL L 153, p. 47).

54 — Puikiausiai apibendrinta minėtame *Cebada Romero A.*, 467 paragrafas ir paskesni.

55 — Susitarimas dėl ginčų sprendimą reglamentuojančių taisyklių ir tvarkos (PPO sutarties 2 priedas) (toliau – Susitarimas).

rytų išvadą, jog pripažinti šios sutarties tiesioginį veikimą reikštų atimti iš susitariančiųjų šalių teisės aktų leidybos ar vykdomosios valdžios institucijų galimybę, suteiktą minėto Susitarimo 22 straipsniu, priimti, kad ir laikinai, kompromisinius sprendimus [56].

69. Teisingumo Teismas pridūrė, kad PPO sutarčių tikslas – ne susitariančiųjų šalių nacionalinės teisės sistemoje nustatyti teisines priemones, kurios gali užtikrinti šių sutarčių vykdymą gera valia [57], todėl šių sutarčių normos nėra skirtos Europos Sąjungos institucijų aktų teisėtumui kontroliuoti [58].

70. Tačiau jis nurodė du atvejus, kuriais pripažino tiesioginį GATT sutarties nuostatų veikimą, t. y. kai Bendrija iškelia tikslą laikytis PPO kontekste prisiimto įsipareigojimo (byla *Fediol prieš Komisiją*) [59] arba kai Bendrijos aktas tiesiogiai daro nuorodą į PPO sutartis (byla *Nakajima prieš Tarybą*) [60], o tokiais atvejais Teisingumo Teismas privalo patikrinti nagrinėjamo Bendrijos akto teisėtumą PPO normų atžvilgiu, ir tai yra vienintelės dvi bendrosios normos išimtys, kaip matyti iš sprendimo *Van Parys* [61].

71. Pastarajame sprendime tiesioginio PPO nuostatų veikimo neigimas tampa absoliutus, nes Teisingumo Teismas uždraudė valstybės narės teisme remtis Bendrijos teisės akto ir tam tikrų PPO normų prieštaravimu, net jei Ginčų sprendimo taryba [62] pareiškė, kad prieštaravimas yra [63]. Ignoruojant institucijos, kurios įgaliojimus Bendrija pripažino pasirašiusi PPO sutartis, sprendimus gali būti pažeistas Vienos konvencijos 26 straipsnyje įtvirtintas principas *pacta sunt servanda* [64]; be to, sprendimas *Van Parys* stebina, nes Teisingumo Teismas visada rūpinosi, kad jo sprendimų būtų laikomasi visais nacionaliniais lygiais: administraciniu, teisės aktų leidybos arba teismų.

b) Sprendimo *Dior ir kt.* pasekmės

72. Skirtingai nei sprendime *Hermès*, sprendime *Dior ir kt.* nebuvo išvengta Nyderlandų

56 — 52 išnašoje minėto sprendimo *Portugalija prieš Tarybą* 36–40 punktai.

57 — Ten pat, 41 punktas.

58 — Ten pat, 47 punktas.

59 — 1989 m. birželio 22 d. Sprendimas (70/87, Rink. p. 1781, 19–22 punktai).

60 — 1991 m. gegužės 7 d. Sprendimas (C-69/89, Rink. p. I-2069, 31 punktas).

61 — 2005 m. kovo 1 d. Sprendimas (C-377/02, Rink. p. I-1465, 39 ir 40 punktai).

62 — Numatyta minėto Susitarimo 2 straipsnio 1 dalyje.

63 — 61 išnašoje minėto sprendimo *Van Parys* 54 punktas.

64 — A. Laget-Annamayer „Le Statut des accords OMC dans l'ordre juridique communautaire: en attendant la consécration de l'invocabilité", *Revue trimestrielle de droit européen*, 42 (2), 2006 m. balandis–birželis, p. 281 ir paskesni.

teismo klausimo dėl TRIPS sutarties tiesioginio teisinio veikimo. Tačiau Teisingumo Teismas pareiškė ne tokią nuomonę, kaip siūlė generalinis advokatas G. Tesauro byloje *Hermès*, o atkakliai laikėsi savo pozicijos dėl įgaliojimų pasidalijimo tarp valstybių narių ir Bendrijos.

73. Taip pat, kaip buvo paskelbta ir minėto sprendimo *Demirel* 14 punkte, priminęs, kad privatūs asmenys nacionaliniuose teismuose negali remtis PPO nuostatomis (sprendimas *Portugalija prieš Tarybą*), jis atskyrė Europos teisės reglamentuojamas sritis nuo tų, kuriose Bendrija dar neįgyvendino savo įgaliojimų [65]. Dėl pirmųjų jis pakartojo, kad TRIPS sutartį reikia aiškinti atsižvelgiant į jos tekstą ir tikslus [66]; dėl antrųjų nusprendė, kad Bendrijos teisė jų nereglamentuoja ir todėl „nereikalauja nei draudžia, kad valstybės narės teisės sistemoje būtų pripažinta privačių asmenų teisė tiesiogiai remtis" TRIPS sutartimi.

74. Iš esmės pagal šią teismo praktiką naują prasmę įgyja Bendrijos arba nacionalinė kompetencija taikyti konkrečią nuostatą ir spręsti dėl galimybės ja remtis teisme. Pritaikant šią mintį nagrinėjamam atvejui svarbu pabrėžti, kad jei TRIPS sutarties 33 straipsnis patektų tarp Bendrijos sričių, teisę pateikti šį vertinimą turėtų Teisingumo Teismas, o jei jis patektų į nacionalinių įgaliojimų sritį, kompetenciją turėtų valstybių narių teismai [67].

75. Kaip ir pirmojo klausimo atveju, šis Teisingumo Teismo požiūris, kai daugiausia dėmesio skiriama atitinkamiems Bendrijos ir jos valstybių narių įgaliojimams, manęs neįtikina, nes taip pat verčia nagrinėti, ar Europos Sąjunga pakankamai įgyvendino savo įgaliojimus; taigi vėl iškyla institucinių subjektų galimybės numatyti trūkumas ir pernelyg didelis Teisingumo Teismo, kuris ginčą sprendžia remdamasis įgaliojimų pasidalijimu, vaidmuo. Tačiau visų pirma yra sukeliamas pavojus Bendrijos teisės, įskaitant tarptautines sutartis, kurias valstybės narės pasirašė kartu su Bendrija, aiškinimo vienodumui ir nuoseklumui, o dėl to, atrodo, būtina taikyti kitą metodą.

2. Alternatyvus pasiūlymas

76. Mano teiginio pagrindinė mintis labai paprasta ir pabrėžia būtinybę laikytis Bendrijos tarptautinių sutarčių vadovaujantis ge-

65 — 22 išnašoje minėto sprendimo *Dior ir kt.* 47 ir 48 punktai.

66 — Pagal 17 išnašoje minėto sprendimo *Hermès* 28 punktą.

67 — Taip pat žr. 21 išnašoje minėto sprendimo *Schieving-Nijstad ir kt.* 51–55 punktus.

ros valios principu, kuris turi visada nulemti tiek valstybių, tiek pasauliniu mastu veikiančių organizacijų veiksmus ir jų prisiimtų įsipareigojimų vykdymą [68], kaip numatyta Vienos konvencijos 26 ir 31 straipsniuose.

77. Manau, jog neklystu, sprendimui *Demirel* priskirdamas tokią pat mintį, nes minėtame jo 14 punkte nustatyta, kad tiesioginis Bendrijos sudarytų sutarčių taikymas priklauso, pirma, nuo jų formuluotės, tikslo ir pobūdžio ir, antra, nuo aiškios, tikslios ir besąlyginės pareigos nustatymo. Šie du kriterijai turi tapti geresniu orientyru nagrinėjant tiesioginį veikimą nei pirmiau nurodyta teismo praktika.

78. Tačiau, kadangi dar lieka sprendimo *Portugalija prieš Tarybą* teiginiai, kuriuos paskutinis patvirtino sprendimas *Van Parys*, nematyti jokios galimybės atsisakyti dualistinės sistemos, kurią Teisingumo Teismas, remdamasis neaiškiu teisiniu pagrindu, sukūrė *ius gentium* ir PPO sutartims įgyvendinti Bendrijoje, kad išvengtų savo pareigų [69]. Taigi tokios rūšies nuostata Europos Sąjungoje niekada nebus tiesiogiai veikianti, išskyrus minėtuose sprendimuose *Fediol prieš Komisiją* ir *Nakajima prieš Tarybą* numatytus atvejus.

79. Kadangi Teisingumo Teismo argumentai priklauso daugiau politikos nei teisės sričiai [70], neverta pradėti ginčo ir reikia, kad doktrinos kritika įveiktų pasipriešinimą generalinio advokato A. Saggio pozicijai; jo teigimu, iš tarptautinės konvencijos kilusi norma dėl savo aiškaus, tikslaus ir besąlyginio turinio iš esmės gali būti Bendrijos aktų teisėtumo kontrolės kriterijus, ir privatūs asmenys gali ja remtis nacionaliniuose teismuose, jei tai išplaukia iš bendro sutarties konteksto [71].

80. Man telieka išdėstyti dvi papildomas mintis šiame ginče, kuris, atrodo, nusistovėjusioje teismo praktikoje yra išspręstas.

81. Pirma, jei tikroji priežastis, dėl kurios Teisingumo Teismas neigia PPO sutarčių tiesioginį veikimą, – jo ketinimas nesikišti į Bendrijos politinių institucijų prerogatyvas,

68 — P. M. Dupuy „Droit international public", *Dalloz*, 4-oji laida, Paryžius, 1998, p. 284.

69 — P. Pescatore „Free World Trade and the European Union"; A. Pérez van Kappel ir W. Heusel (koordinatoriai) „Free World Trade and the European Union — The Reconciliation of Interest and the Review of the Understanding on Dispute Settlement in the Framework of the World Trade Organisation", *Académie de Droit Européen*, t. 28, Tryras, p. 12.

70 — Minėtas A. Laget-Annamayer p. 278; taip pat žr. minėtą A. Cebada Romero p. 490.

71 — Išvados, pateiktos 52 išnašoje minėtoje byloje *Portugalija prieš Tarybą*, 18 punktas.

kai jos veikia nepažeisdamos derybų laisvės, kurią joms suteikia Susitarimas [72], šiuo požiūriu galima pasinaudoti tik tose srityse, kuriose iš tikrųjų yra galimybė derėtis.

82. Nors Susitarimas apima TRIPS sutartį tose srityse, kurioms jis taikomas, teisės aktų, kuriuos juo ketinama suderinti, pobūdis, t. y. intelektinė ir pramoninė nuosavybė, prastai dera su ginčų sprendimo mechanizmu, nes pagal apibrėžimą šios teisės priklauso individams, o ne valstybėms [73].

83. Šio PPO sutarties priedo esmė gerokai skiriasi nuo bendros sutarties, dėl kurios Teisingumo Teismas parengė savo samprotavimo prielaidas sprendime *Portugalija prieš Tarybą*; sudėtinga sugretinti būtinus apsaugos standartus, pvz., patentų galiojimo trukmės, su normomis, kurios, pvz., reikalauja sumažinti arba panaikinti muitinės tarifus siekiant palengvinti prekių patekimą į rinką. Abejoju, ar šios skirtingos rūšys leidžia tokį pat lankstumą siekiant kompromiso. Taigi reikia skirti daugiau dėmesio aiškinamajai nuostatai, norint nustatyti, ar galimos derybos dėl jos taikymo.

84. Antra, svarba, kuri dėl Teisingumo Teismo požiūrio suteikiama PPO ginčų sprendimo sistemai, atrodo nepamatuota, nes pirmenybė suteikiama galimybei išvengti įsipareigojimų, prisiimtų pagal PPO sutartį, o ne jos, kaip daugiašalės tarptautinės sutarties, privalomumui.

85. Tiesa, šioje sutartyje nėra numatyta tokių priemonių, kaip antai ieškinys dėl įsipareigojimų nevykdymo pagal EB 226 straipsnį, ir juo labiau prievartos priemonių, nustatytų EB 228 straipsnyje, tačiau tai neleidžia tarptautinės sutarties žodžiams suteikti priešingos prasmės, ginčų sprendimo metodui suteikiant teisinio gudravimo ir reikalavimo gera valia laikytis tarptautinės teisės alternatyvos funkciją. Negalima jam suteikti šios persvaros iškreipiant tai, kas turi būti išimtis. Be to, derybomis pasiektas kompromisas visada yra laikinas [74] ir juo turi būti siekiama laikytis sutarties [75], o tai patvirtina teiginį tų, kurie pabrėžia ginčų sprendimo mechanizmo ypatumą.

72 — Minėtas P. Eeckhout p. 306.

73 — TRIPS sutarties motyvų 4 dalis.

74 — Susitarimo 22 straipsnio 1 dalis.

75 — Kaip matyti iš Susitarimo 3 straipsnio 7 dalies, pagal kurią, „be abejo, pageidautinas abiem ginčo šalims priimtinas ir *apibrėžtųjų sutarčių nuostatas atitinkantis* sprendimas"; kursyvu išskirta mano.

86. Taip pat, nors PPO sutarties IX straipsnis suteikia išimtinę kompetenciją Ministrų Konferencijai ir Generalinei Tarybai aiškinti sutartį ir daugiašales prekybos sutartis, ši kompetencija įgyvendinama priimant sprendimus trijų ketvirtadalių narių balsų dauguma. Atsižvelgdamas į tai, kad PPO narių yra daug, šią daugumą sunku pasiekti, nepritariu nuomonei tų, kurie teigia, kad IX straipsnyje numatyta teisė sumenkina ginčų sprendimo mechanizmo teisminį pobūdį[76], nes juo iki šiol nė karto nebuvo pasinaudota[77].

87. Išdėstyti samprotavimai leidžia išvengti pirmojo sunkumo, susijusio su sutarties, kurią ketinama aiškinti, esme ir kontekstu. Taigi siekiant išnagrinėti TRIPS sutarties tiesioginio veikimo klausimą, pakanka išaiškinti jos 33 straipsnį.

88. Kadangi vis dėlto įtariu, kad pasiūlymas, suformuluotas atsižvelgiant į teismo praktiką, nurodytą šios išvados V-C skyriaus 1 punkte, neįdomus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, iš tikrųjų ieškančiam aiškinimo kriterijų, kurie jam padėtų nustatyti, ar ginčijama nuostata yra tiesiogiai veikianti, jį reikia išnagrinėti trečiojoje antraštinėje dalyje, kuri metodologijos požiūriu turi būti laikoma bendra su kitomis dviem. To reikalauja logika, nes abu keliai veda prie išvados, kad tiesioginis taikymas verčia atlikti kruopščią analizę.

3. TRIPS sutarties 33 straipsnio nagrinėjimas

89. Kelios šalys savo pastabose, pateiktose šioje byloje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pernelyg paviršutiniškai supratusios ginčijamą nuostatą, pažymėjo, kad ji yra aiški.

90. Nepritariu šiam požiūriui. TRIPS sutarties 33 straipsnis apima dvi prielaidas: pirma, minimalus patentų apsaugos terminas, kuris yra dvidešimt metų; antra, maksimalus – šiuo atžvilgiu nacionalinės teisės aktų leidėjui suteikiama laisvė spręsti savo nuožiūra.

91. Formuluotė nėra aiški ir ji lėmė klaidingą aiškinimą. Pagal savo tikrąją prasmę nuostata yra suformuluota kaip įgaliojimas susitariančiosioms valstybėms tam, kad jos savo patentų srities teisės aktus pritaikytų prie pirmosios prielaidos – numatytų šioms pramoninės nuosavybės teisėms minimalų

76 — C. W. A. Timmermans „L'Uruguay Round: sa mise en œuvre par la Communauté européenne", *Revue du Marché Unique Européen*, Nr. 4/1994, p. 178.

77 — Pagal žodinę informaciją, kurią pateikė PPO Teisės reikalų skyrius.

dvidešimties metų nuo paraiškos pateikimo terminą. Atvirkščiai, antroji prielaida suteikia joms diskreciją nustatyti maksimalų terminą.

92. „Asimetrinį" tiesioginį pirmosios prielaidos veikimą būtų galima ginti tokiais atvejais kaip šioje byloje, kai pažeidimas kyla iš to, kad, pasibaigus TRIPS sutarties leidžiamam pereinamajam laikotarpiui, tokios nematerialiosios teisės laiko atžvilgiu lieka mažiau apsaugotos. Atrodo, neginčytina, kad valstybių narių pareiga atitinka būtinas tiesioginio taikymo sąlygas. Taigi asmenys, kurių teisės pažeidžiamos dėl tam tikrų nuostatų nepriėmimo, prieš nusikaltusią valstybę galėtų remtis ginčijama norma. Šią sankciją patvirtina Teisingumo Teismo samprotavimai, kuriais jis įtvirtino tiesioginį vertikalų direktyvų veikimą.

93. Tiesioginio horizontalaus veikimo pripažinimas sukelia daugiau abejonių, nes nėra maksimalios ribos. Šių specialių teisių apsaugos termino pabaiga turi įtakos ne tik šių teisių turėtojui, bet ir tretiesiems asmenims bei viešajam sektoriui, kuris šioje srityje išreiškia bendrąjį interesą. Konkurentai ir asmenys, įpareigoti tinkamai administruoti šias teises, turi žinoti, kada nacionalinėje teisės sistemoje pasibaigia patento apsauga.

94. Jei teisės aktų leidžiamoji valdžia nepasinaudoja šia teise, neįmanoma vien perskaičius 33 straipsnį konkrečiai nustatyti, kada pasibaigia teisės aktų suteiktas monopolis. Nuspręsti, kad pakanka minimalaus dvidešimties metų pasirinkimo, reikštų pasisavinti teisės aktų leidėjo prerogatyvą, o tuo negalima pasinaudoti prieš trečiuosius asmenis.

95. Taigi TRIPS sutarties 33 straipsnis nėra tiesiogiai veikiantis, nes jis priklausomas nuo nacionalinės teisės aktų leidėjo, kuris tikslų patentų apsaugos terminą turi nustatyti pagal savo vidaus teisės sistemą, kompetencijos.

96. Galiausiai reikia pridurti, kad TRIPS sutarties 70 straipsnio, kuris susijęs su esamo objekto apsauga ir kuris buvo nurodytas ginant minėto 33 straipsnio tiesioginį veikimą, tikslas – užtikrinti, kad teisės, esančios įsigaliojus TRIPS sutarčiai, būtų tokios pačios apimties kaip ir teisės, kurios buvo suteiktos pagal valstybių narių teisės aktus, priimtus siekiant įgyvendinti šią sutartį. Taigi tai yra naujos apsaugos suteikimas seniems patentams, o tai neturi nieko bendra su nacionalinių nuostatų tiesioginiu veikimu.

VI — Išvada

97. Atsižvelgdamas į išdėstytus samprotavimus siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Supremo Tribunal de Justiça* klausimus:

„Sutarties dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba, esančios Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1 C priede, 33 straipsnis nėra tiesiogiai veikiantis ir nacionaliniuose teismuose prieš kitus privačius asmenis juo negalima remtis, jeigu būtinas vėlesnis nacionalinės teisės aktų leidėjo įsikišimas tam, kad būtų nustatytas tikslus patentams suteikiamos apsaugos terminas."